

*РИСКОВИ
ФАКТОРИ ПРИ
ДЕЦА В РИСК*

През последните години у нас все повече се налага използването на термина „дете в риск“, когато се говори за деца, които са изпаднали в ситуация на риск от загуба на живот, здраве, възможности за развитие или когато те самите представляват риск за обществото с действията си.

Детството е специфичен и много важен период от човешкото развитие. Това е период на физическо съзряване, на активно интелектуално и социално развитие. Следователно, това е период, който има основополагаща функция за формирането на личността.

Думата „риск” означава възможност, голяма вероятност, нещо като правило негативно, нежелателно, което може да се случи, но може и да не се случи. Поради това когато се говори за деца в риск се разбира, че тези деца се намират под въздействието на нежелателни фактори, които могат да проработят или да не проработят. Рискът означава очаквано неблагоприятно развитие в дейността и води до усложнение, т.н. усложнява адаптацията на детето за нормален живот в обществото.

Обикновено, когато се говори за „деца в риск”, се включват следните категории деца:

- * деца с проблеми в развитието, нямащи рязко изразени клинично-патологически характеристики;
 - * деца, останали без родителска грижа поради различни обстоятелства;
 - * деца от семейства, нуждаещи се от социално-икономическа и социално-психологическа помощ и подкрепа;
 - * деца, проявяващи социална и психолого-педагогическа дезадаптация.
-

Основната, отличителна особеност на децата в риск се състои в това, че формално, юридически те могат да се считат за деца, неизискващи особени подходи, методи на работа (те имат семейства, родители, посещават образователни институции), но фактически те се нуждаят от специални грижи, социално-педагогическа подкрепа от страна на педагози и социални работници, за да могат да бъдат защитени основните им човешки права.

Деца в риск са всички, за които възможностите да противостоят на травмите в живота се оказват по-слаби от силата на взаимодействията си външни и вътрешни условия при преодоляване на опасностите в процеса на тяхното развитие.

Съгласно сега действащите допълнителни разпоредби на Закона за закрила на детето, под „дете в риск” се разбира всяко дете:

- чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;
- което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му;
- за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист;
- за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

Какво разбираме под социално-педагогически риск?

Първият и основен фактор за развитието на детето, с появата му на този свят, са неговите родители (майка, баща, разширеното семейство). Това е първата му социална среда, в която то се възпитава и усвоява основни социални умения, уважение (например отдаване на нужното уважение на по-възрастните, на децата, с които комуникира всеки ден, играейки на площадката за игра, брат/я и сестра/и...). Всяко дете се отглежда и възпитава от своите родители, попечители (баби и дядовци, осиновители, приемни родители, възпитатели в институцията, в която е настанено) в различни социални условия.

Когато социалните условия оказват негативно влияние и създават предпоставка за възникването на опасна за живота и здравето на детето ситуация или за напускането на училище, лошо поведение в училищната среда, то тогава говорим за социално-педагогически риск. Детето в риск е дете със социални проблеми, което трудно се адаптира в микро и макро средата. Това е детето, което по различни причини не е в състояние да се впише нормално в социума, не може да общува с връстниците си, много често не намира адекватния начин за изява на собствения „АЗ“. В практиката често такива деца се наричат „рискови“ или деца в риск. Има се предвид, че след като трудно се приспособяват към социума, тези деца са непрекъснато в рискова ситуация, т.е. непрекъснато съществуват условия те да се отклонят от създадените норми на общуване, от изградените в дадено общество морални и правни норми и правила, утвърждаващи хармонията във взаимоотношенията, утвърждаващи нормалното, човешко съотнасяне между личностите, между групите, между личностите и групите.

Дефиниране рисковите групи деца, съобразно акцента на риска, диференцирайки ги в групи по принадлежност:

- * деца, лишени или останали напълно без родителска грижа, деца без родители или с един родител, деца от социално слаби или многодетни семейства, деца, живеещи в лоши битови условия;
- * деца, жертви на експлоатация или нехуманно, унижително отношение;
- * деца с увреждания, здравословни проблеми, деца в опасност за физическо, емоционално, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- * деца, жертви на психическо, физическо или сексуално насилие;
- * деца, които са серопозитивни или болни от СПИН и други полово предавани болести;
- * деца с девиантно и делинквенто поведение (деца на улицата, безнадзорни, безпризорни);
- * деца, употребяващи упойващи средства и наркотици;
- * деца с отклонения в поведението;
- * деца извършващи противообществени прояви.

Като предпоставка за формиране на „деца в риск“ може да се посочат следните стресови фактори, които водят до нарушаване на адаптацията:

- Шок, травма, които допринасят за загуба на чувство за сигурност. Те се характеризират с голяма сила на удара, застрашаващи живота или благосъстоянието на детето. Тя може да бъде животински атаки (особено кучета), появата на непознати, боеве, пиян гуляй с скандали, побеждавайки или убиване на роднини или близки пред децата, катастрофа, война, експлозии, смърт на близки, насилие и злоупотреба с деца;
- Краткосрочна стресова ситуация, която допринася за загубата на чувството за сигурност. Те са кратки, но със силно влияние върху психиката на детето. Например: загуба или заболяване на родител, скарване с връстниците си, пребиваване в чужда среда извън семейството (език, култура), нехармонично или непълно семейството;

- Постоянните стресови ситуации, насърчават проява на несигурност. Те включват: семейни конфликти, противоречия в образование, появата на нов член на семейството (втори баща, мащеха, брат, сестра), враждебна среда, насилие семейство, рязка промяна във вида на образованието, приемно семейство, стая с някой друг от семейството, сезиране на специални институции-съд, отхвърляне на детето от семейството, неспособност да се справи с натоварване в обучение, враждебно отношение на родители, учители, промяна на училищната общност, отделяне от семейството;
- Емоционалните лишения, насърчават нарушения на психичното развитие на детето. На детето му липсва поддръжка, грижа и обич, в резултат на това то не чувства привързаност към родителите си. Това е възможно при отделяне от майката, неспособност на майката поради болест да се създаде емоционална, приятна атмосфера, хоспитализация на детето, пребиваване в институция, тежко заболяване на детето.

Като обобщение можем да кажем, че детето в риск е дете, което живее в рискова среда, пряко или косвено е подложено на въздействието на рискови фактори, намира се в рискова ситуация и е склонно да предприема и предприема рискови действия. Основната отличителна черта на деца в риск е, че формално, законово, те могат да се считат за деца, които не се нуждаят от специален подход (те са едно семейство с родителите, те присъстват в учебно заведение), но в действителност, поради причини от различно естество, тези деца се намират в ситуация, когато не са приложени изцяло или дори нарушени основните права по Конвенцията на ООН за правата на детето и останалото законодателство - правото на жизнен стандарт за пълното им развитие, както и на правото на образование. Самите деца, сами по себе си не могат да се справят с тези проблеми. В този случай, деца в риск, не само са изложени на крайно негативни фактори, но често не намират помощ и съчувствие от страна на другите. Като същевременно правилната помощ, навреме би могла да помогне на детето да се преодолеят трудностите и да се промени света му!

